मुंबई उच्च न्यायालयाच्या

वाणिज्यिक विभागातील

सर्वसाधारण मूळ दिवाणी अधिकारिता

2022 ची वाणिज्यिक लवाद याचिका क्रमांक 461

1. विक्रम जमनादास कोठारी

(मृत झाल्यापासून हटविले)

2. लव विक्रम कोठारी

3. गीता विक्रम कोठारी ... याचिकाकर्ते

विरुद्ध

1. बार्कलेज वेल्थ ट्रस्टीज (इंडिया) प्रा. लि.

2. लक्षदीप इन्व्हेस्टमेंट अँड फायनान्स प्रायव्हेट लिमिटेड,

3. दोस्ती रियल्टी लि.

4. एम. जे. फार्मास्युटिकल्स लि.

5. सुरक्षा रियल्टी लि. **... प्रतिवादी**

सह

2023 चा अंतरिम अर्ज (एल) क्रमांक 14535

प्रबोध जमनादास कोठारी आणि इतर. .... अर्जदार

विरुद्ध

विक्रम जमनादास कोठारी .... प्रतिवादी

सह

2022 ची वाणिज्यिक लवाद याचिका क्रमांक 132

विक्रम जमनादास कोठारी आणि इतर 2. ....

याचिकाकर्ता

विरुद्ध

बार्कलेज वेल्थ ट्रस्टीज (इंडिया) प्रा. लि.आणि इतर 5. .... प्रतिवादी

सह

2023 चा अंतरिम अर्ज क्रमांक 2972

च्या आत

2022 ची वाणिज्यिक लवाद याचिका क्रमांक 461

प्रबोध जमनादास कोठारी ....

याचिकाकर्ता

विरुद्ध

विक्रम जमनादास कोठारी .... प्रतिवादी

मेसर्स गणेश अँड कंपनी यांच्या सूचनेवरून अर्जदारा(हस्तक्षेपकर्ता) साठी **श्री नवरोज सीरवाई**, **वरिष्ठ वकील** यांच्यासोबत श्री शनय शाह आणि श्री. सुरज अय्यर आणि श्रीमती गौरी जोशी.

मेसर्स मार्कंड गांधी अँड कंपनी यांच्या सूचनेवरून याचिकाकर्त्याच्या वतीने श्री**. गौरव जोशी, ज्येष्ठ वकील** , श्री. कझान श्रॉफ, सोहम साळुंके.

मेसर्स संजय उदेशी आणि कंपनी यांच्या सूचनेवरून प्रतिवादी क्रमांक 2 आणि 5 साठी **श्री. संजय उदेशी** यांच्या सोबत ॲड. आदित्य उदेशी आणि ॲड. राहुल संघवी.

डीएसके लीगल यांच्या सूचनेवरून प्रतिवादी क्रमांक 3, 4 आणि 6 साठी **श्री. स्नेहल शाह, वरिष्ठ वकील** यांच्यासोबत हृशी नार्वेकर, श्री. पराग कबाडी, सुश्री फाल्गुनी ठक्कर आणि श्रीमती अंशिता सेठी.

कोरम: सोमशेखर सुंदरेसन, जे.

तारीख : 3 नोव्हेंबर 2025

निर्णय:

<u>संदर्भ आणि तथ्यात्मक पार्श्वभूमी:</u>

1. 2022 चा वाणिज्यिक लवाद अर्ज क्रमांक 132 हा लवाद आणि समेट कायदा, 1996 (**'लवाद कायदा'**) च्या कलम 11 अंतर्गत दाखल केलेला अर्ज आहे, ज्यात 12 ऑगस्ट 2010 च्या एस्क्रो कराराच्या (**'एस्क्रो करार'**) संदर्भात या न्यायालयास लवाद न्यायाधिकरण नियुक्त करण्याची विनंती केली आहे.

2. एस्क्रो करारांतर्गत चालविली जाणारी क्रिया 16 ऑगस्ट 2010 च्या शेअर खरेदी कराराशी जोडलेली आहे (**'एसपीए'**). एसपीए अंतर्गत, प्रतिवादी क्रमांक 3 ते 6 (**'दोस्ती ग्रुप'**) ने अर्जदारांकडून (**'कोठारी'**) कंपनीतील (**'टार्गेट कंपनी'**) 100% इक्विटी शेअरहोल्डिंग मिळविण्यास सहमती दर्शविली. टार्गेट कंपनीची एकमेव मालमत्ता म्हणजे 12,000 चौरस मीटरपेक्षा जास्त जमीन आहे, ज्यावर विविध भाडेकरू बांधकामे उभी आहेत.

3. *एसपीए* अंतर्गत खरेदी मोबदला रु. 59 कोटी होता, जो तीन हप्त्यांमध्ये भरायचा होता, म्हणजे, *एसपीए*च्या ~~अंमलबजावणीसाठी रु. 40~~ कोटी; *एसपीए* मिळाल्यापासून

खरेदीदारांना विविध भाडेकरूंकडून संमतीची किमान मान्य मर्यादा प्राप्त झाल्यानंतर एका वर्षाच्या आत देय रु. 9 कोटी; आणि शेवटी, भाडेकरूंची संमती घेतल्यावर रु. 10 कोटी. पहिल्या दोन हप्त्यांमध्ये देय असलेली रक्कम निश्चितच दोस्ती समूहाने भरली होती तर शेवटचा 10 कोटी रुपयांचा हप्ता आजपर्यंत देण्यात आलेला नाही, हे सर्वमान्य आहे.

4. एस्क्रो कराराने मूलत: दुसऱ्या आणि तिसऱ्या हप्त्याच्या अंतर्गत देय असलेले देयक सुरक्षित केले. प्रतिवादी क्रमांक 1, बार्कलेज वेल्थ ट्रस्टीज (इंडिया) प्रायव्हेट लिमिटेड (**'बार्कले'**) हा एस्क्रो एजंट आहे. प्रतिवादी क्रमांक 2, लक्षदीप इन्व्हेस्टमेंट अँड फायनान्स प्रायव्हेट लिमिटेड (**'लक्षदीप'**) यांनी सूचीबद्ध कंपनी सन फार्मा लिमिटेड (**'सन फार्मा'**) चे इक्विटी शेअर्स बार्कलेजकडे जमा करून दोस्ती ग्रुपने कोठारींना देय असलेल्या देयकाची जबाबदारी सुरक्षित करण्याचे वचन दिले.

5. विद्वान वरिष्ठ वकील लक्षदीपच्या अचूक मालकीची पुष्टी करण्यास असमर्थ ठरले आहेत, परंतु दोस्ती ग्रुपने देय असलेल्या जबाबदाऱ्या सुरक्षित करण्यासाठी सन फार्मामध्ये स्वेच्छेने महत्त्वपूर्ण भागभांडवल प्रदान केले आहे, हे दर्शविण्यासाठी पुरेसे आहे की सर्व व्यावहारिक हेतूंसाठी, दोस्ती ग्रुपसारखाच उद्देश किंवा हेतू टार्गेट कंपनी ताब्यात घेण्यासाठी समान आहे. त्यासाठी पैसे सुरक्षित करणे आणि दोस्ती ग्रुपसाठी व्यवहार पूर्ण करणे.

6. कॅप्शन केलेल्या कार्यवाहीत कोठारींनी दाखल केलेली कलम 9 याचिका देखील समाविष्ट आहे. त्यामध्ये कुटुंबातील सदस्य श्री प्रबोध कोठारी यांनी दाखल केलेल्या या कार्यवाहीत हस्तक्षेप करण्यासाठी अंतरिम अर्ज देखील समाविष्ट आहे, जो एस्क्रो कराराचा किंवा त्याबाबतीत, एसपीएचा पक्ष नसतानाही या कार्यवाहीत हस्तक्षेप करण्याचा प्रयत्न करीत आहे. पक्षांच्या संमतीने, कलम 11 अर्ज प्रथम घेतला जातो.

7. एस्क्रो करारात अशी व्यवस्था करण्यात आली होती ज्याद्वारे दोस्ती समूहाकडून कोठारींना दुसरा आणि तिसरा हप्ता दिला जाईल, ज्यामध्ये देयकाची खात्री करण्यासाठी यांत्रिकीच्या तपशीलवार अटींसह तरतूद करण्यात आली होती. भाडेकरूंच्या किमान मर्यादेतून संमती घेऊनही 'दोस्ती ग्रुप'ने थकीत रक्कम न भरल्याच्या आकस्मिकतेला कसे सामोरे जायचे याचाही त्यात विचार करण्यात आला होता. अशा परिस्थितीत, बार्कलेजला सन फार्माचे इतके शेअर्स बाजारभावाने लिक्विडेट करण्यास भाग पाडले गेले, जेणेकरून ही रक्कम दोस्ती ग्रुपने कोठारींना न भरलेल्या रकमेइतकी असेल. त्यानंतर बार्कलेज सन फार्माचे उर्वरित शेअर्स लक्षदीपला देणार होते.

8. बार्कलेजकडून अर्थ लावण्याबाबत होणाऱ्या वेगवेगळ्या कोणतीही अस्पष्टता आणि बदलण्याची संधी दूर करण्यासाठी, एस्क्रो कराराने पक्षांमधील संप्रेषणासाठी स्पष्ट पूर्व-सहमत स्वरूपांची तरतूद केली होती. थोडक्यात, विश्वासार्ह एस्क्रो एजंट म्हणून बार्कलेजद्वारे प्रशासित करण्यासाठी पक्षांनी एकमेकांसाठी कल्पना केलेली एकमेव क्रिया

म्हणजे पूर्व-मान्य संप्रेषण प्राप्त झाल्यानंतर पूर्व-मान्य कृती करणे. दोस्ती ग्रुप आणि कोठारी यांना विक्रीनंतर दोन वाणिज्यिक दिवसांच्या आत अशा विक्रीची माहिती दिली जाणार होती. एस्क्रो करार प्रथम आला (12 ऑगस्ट 2010 रोजी) आणि एसपीएची औपचारिकपणे अंमलबजावणी होण्याच्या चार दिवस आधी (16 ऑगस्ट 2010 रोजी) ही व्यवस्था करण्यात आली होती.

9. कोठारींचे म्हणणे असे आहे की दोस्ती ग्रुपने मालमत्तेवरील भाडेकरूंच्या संमतीची आवश्यक मर्यादा मिळाल्याबद्दल त्यांना माहिती देण्याचे टाळले. कोठारींचा असा दावा आहे की अशी संमती 2017 मध्ये मिळाली होती, परंतु कोठारी यांना हे कळविण्यात आले नाही, त्यांना 10 फेब्रुवारी 2021 आणि 27 मे 2021 रोजी कोठारी यांच्या वकिलांच्या नोटिसला उत्तर म्हणून 25 नोव्हेंबर 2021 रोजी आलेल्या पत्राद्वारे याबद्दल माहिती मिळाली.

10. प्रकरणाने एक कुरूप वळण घेतले. दोस्ती ग्रुपने 28 एप्रिल 2021 रोजी मुंबई पोलिसांच्या आर्थिक गुन्हे शाखेकडे **('ईओडब्ल्यू')** फसवणूकीचा आरोप करत फौजदारी तक्रार दाखल केली. ईओडब्ल्यूने 2 ऑगस्ट 2021 रोजी प्राथमिक चौकशी बंद केली. पक्षकारांनी खटल्यात अनेक पावले उचलली आहेत, ज्याकडे लक्ष देणे आवश्यक आहे.

11. कोठारींनी लवाद कायद्याच्या कलम 21 अन्वये नोटीस बजावून 11 मार्च 2022 रोजी लवादाची मागणी केली होती. त्या तरतुदीनुसार, ही तारीख आहे ज्या दिवशी लवादाची कार्यवाही *सुरू झाली*.

12. बार्कलेज वगळता एस्क्रो कराराच्या कोणत्याही पक्षाने आवाहन नोटीसला उत्तर दिले नाही. बार्कलेजने सांगितले की एसपीएच्या पक्षांमध्ये वाद आणि मतभेद निर्माण झाले आहेत आणि बार्कलेज कोणत्याही सक्षम न्यायिक मंच किंवा लवाद न्यायाधिकरणाच्या निर्देश निर्णयाचे पालन करेल. दुसऱ्या शब्दांत, बार्कलेजने एस्क्रो करारानुसार कार्य न करता, एस्क्रो मालमत्तेवर *यथास्थिती* कायम ठेवण्याची भूमिका घेतली, न्यायालयीन निर्देशांची वाट पाहण्याचा दावा केला.

13. आवाहन नोटीस (लवाद न्यायाधिकरण स्थापन करण्यासाठी आवाहन नोटीसला उत्तर देण्याची वैधानिक कालमर्यादा) दिल्यानंतर बरोबर एक महिना उलटल्यानंतर, 11 एप्रिल 2022 रोजी, दोस्ती ग्रुपने 2022 चा खटला (एल) क्रमांक 11926 **('दोस्ती सूट')** दाखल करण्याचा निर्णय घेतला ज्यामध्ये अशी घोषणा करण्यात आली होती की दोस्ती ग्रुपवर एसपीए अंतर्गत कोठारींना पैसे देण्याची कोणतीही जबाबदारी नाही. दोस्ती सूटमधील एक प्रार्थना अशी होती की सन फार्मा चे शेअर्स जे एस्क्रोमध्ये पडून आहे ते रिलीज करणे आवश्यक आहे. दोस्ती ग्रुपच्या दाव्यांमध्ये आरोपांचा समावेश आहे की टार्गेट कंपनीच्या मालमत्तेवरील पूर्वीच्या दाव्याबद्दल चुकीची माहिती; टार्गेट कंपनीची

मालकी असलेले अपेक्षेपेक्षा कमी क्षेत्र; आणि कथितपणे कोठारींना आणखी काहीही पैसे देण्याची गरज नाही, असा करार दोन्ही पक्षांनी केला होता.

14. बार्कलेज व्यतिरिक्त एस्क्रो करारास पक्षांकडून कोणताही प्रतिसाद नसल्यामुळे, कोठारींनी *26 एप्रिल 2022* रोजी एस्क्रो करारांतर्गत विवादांचा निर्णय घेण्याच्या उद्देशाने लवाद न्यायाधिकरणाची स्थापना करण्यासाठी कलम 11 अर्ज दाखल केल ा.

15. त्याच तारखेला (26 एप्रिल 2022) कोठारींनी 2022 चा खटला (एल) क्रमांक 13947 **('कोठारी सूट')** देखील दाखल केला, ज्यामध्ये दोस्ती ग्रुपकडून कोठारींना एस्क्रो करारांतर्गत सोडण्यात येणाऱ्या 10 कोटी रुपये देय असलेल्या रकमेवर व्याजाचा दावा केला होता. कोठारींचा असा दावा आहे की एस्क्रो करारामध्ये व्याजाच्या दाव्याची तरतूद नसल्यामुळे, त्यामुळे त्यात समाविष्ट असलेल्या लवाद कराराच्या विषयाच्या बाहेर असल्याने, कोठारी खटला आवश्यक होता.

16. *27 जून 2022* रोजी, कोठारींनी दोस्ती खटल्यात अंतरिम अर्जावर उत्तर दाखल केले. दोस्ती ग्रुप याला वादाच्या विषयावरील निवेदन म्हणून मानेल, परिणामी लवाद कायद्याच्या कलम 8 अंतर्गत (न्यायिक मंचाच्या कार्यक्षेत्रावर आक्षेप घेण ारा) अर्ज दाखल करण्याची अंतिम मुदत चुकली आहे.

17. दोस्ती खटल्यात, या न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशांना तदर्थ-अंतरिम सवलती मंजूर करण्याचा विचार करण्याची संधी होती. 2 डिसेंबर 2022 रोजीच्या आदेशानुसार, 27 जून 2022 रोजी, पक्षांच्या संमतीने, बार्कलेजला एस्क्रोमध्ये पडलेल्या सन फार्मा शेअर्सवरील स्थिती बदलण्यापासून रोखून, दोन आठवड्यांच्या कालावधीसाठी तदर्थ-अंतरिम सवलती देण्यात आल्या होत्या, हे लक्षात घेऊन, विद्वान एकल न्यायाधीशांनी असा निर्णय दिला की, गुणवत्तेवर मत व्यक्त न करता, अशी व्यवस्था सुरूच राहील. विद्वान एकल न्यायाधीशांनी स्पष्टपणे स्पष्ट केले की अशी व्यवस्था सर्व अधिकारांवर पूर्वग्रह न ठेवता होती आणि पक्षांचे वाद - विशेषत: कोठारी यांनी कलम 11 अंतर्गत त्यांच्या अर्जात (एस्क्रो करारांतर्गत विवाद आणि मतभेदांचा निर्णय घेण्यासाठी लवाद न्यायाधिकरण स्थापन करण्याची मागणी करणे) जसे की, कलम 9 याचिका (जी इतर गोष्टींसह समान सन फार्मा शेअर्स सुरक्षित करण्याशी संबंधित आहे), जी त्यांच्या स्वत: च्या गुणवत्तेवर निर्णय घेण्यात येणार होती, त्या आदेशाने प्रभावित न होता. विद्वान एकल न्यायाधीशांनी हे देखील स्पष्ट केले की त्यांचा आदेश कलम 11 अर्ज आणि कलम 9 याचिकेच्या विल्हेवाटीसाठी पारित केल्या जाणाऱ्या कोणत्याही आदेशाच्या अधीन आहे.

<u>पक्षांचे वाद:</u>

18.

हे उपरोक्त तथ्यात्मक मॅट्रिक्सच्या विरोधात आहे, की पक्षांचे म्हणणे ऐकले गेले. पक्षांना लवादाच्या न्यायाधिकरणाकडे पाठवले जावे की नाही हा मुख्य मुद्दा विचारात घेण्यात आला आहे - या प्रस्तावाला दोस्ती ग्रुपने तीव्र विरोध केला आणि कोठारींनी त्याचा आग्रह धरला.

19. दोस्ती ग्रुपच्या वतीने विद्वान वरिष्ठ वकील, श्री. स्नेहल शाह यांनी कोठारींनी लवादाचा अधिकार सोडला आहे असा दावा केला. ते सादर करतील की कोठारींनी दोस्ती खटल्यात लवाद कायद्याच्या कलम 8 अन्वये अर्ज दाखल करणे आवश्यक आहे. त्याऐवजी, कोठारी गुणवत्तेच्या आधारावर या मुद्द्यावर सामील झाले होते. म्हणूनच, श्री शाह असा दावा करतील की *27 जून 2022* रोजी कोठारींनी लवादाचा त्यांचा अधिकार सोडला होता.

20. दोस्ती खटल्यातील प्रश्नातील दाव्याचा एस्क्रो करारासाठी अपरिहार्यपणे परिणाम होणे आवश्यक आहे, श्री शाह सादर करतील, ज्यामध्ये असे सूचित केले गेले की एस्क्रो करारांतर्गत कारवाईचे कारण एसपीए वरील खटल्यात समाविष्ट केले गेले होते. श्री शाह सादर करतील की दोस्ती खटल्याचा निर्णय घेण्यासाठी एसपीए तसेच एस्क्रो कराराचा अर्थ लावणे आवश्यक आहे आणि कलम 8 अर्ज दाखल न केल्याने, लवादाचा त्याग पूर्ण झाला आहे.

21. श्री शाह असा युक्तिवाद करतील की अशा तथ्यात्मक पार्श्वभूमीवर, कलम 11 न्यायालयाला ते ज्याला पूर्वदर्शनी परित्याग म्हणतील त्याची न्यायालयीन दखल घेण्यास आणि पक्षांना लवादाकडे पाठविण्यास नकार देण्यास पूर्णपणे खुले असेल. त्यांच्या मते, लवाद कायद्याच्या कलम 11(6-ए) ची पर्वा न करता, पक्षांना लवादाकडे संदर्भित करण्यास नकार देणे हे पूर्णपणे या न्यायालयाच्या अधिकारक्षेत्रात आहे, कारण दस्तऐवज खटल्यातील अंतरिम अर्जाला उत्तर देऊन आणि कोठारी खटला स्थापित करून लवाद पूर्णपणे सोडून देण्यात आला आहे.

22. श्री शाह या न्यायालयाला वादाच्या लवादावर निर्णय देण्यासाठी ***विजयकुमार शर्मा*** [1](5 जानेवारी 2010 रोजी निर्णय) मधील निर्णयावर अवलंबून राहतील. घटनात्मक न्यायालय असल्याने, उच्च न्यायालय‌ास अजूनही पक्षांना लवादाकडे संदर्भित करण्यास नकार देण्याचा अधिकार आहे, जर या प्रकरणात लवादाच्या महत्त्वपूर्ण अस्तित्वाचा ऱ्हास दिसून येत असेल तर. म्हणूनच, श्री शाह सादर करतील, या न्यायालयाने पक्षांना लवादाकडे पाठविण्यासाठी लवाद न्यायाधिकरण स्थापन करण्यास नकार दिला पाहिजे.

23. याउलट, कोठारींचे विद्वान ज्येष्ठ वकील श्री. गौरव जोशी आणि विद्वान वकील श्री. कझान श्रॉफ, वेगवेगळ्या तारखांना हजर होते, ते सादर करतील की आता हा

1 *विजय कुमार शर्मा उर्फ मनू विरुद्ध रघुनंदन शर्मा उर्फ बाबुराम आणि इतर. –*
(2010) 2 एससीसी 486

क्षुल्लक कायदा आहे की कलम 11 न्यायालयाने श्री. शाह यांनी मांडलेल्या स्वरूपाच्या कार्यवाहीचा अजिबात वापर करू नये. ते **इंटरप्ले**[2] (13 डिसेंबर 2023 रोजी निर्णय) पासून सुरू होणाऱ्या निकालांच्या मालिकेवर अवलंबून असतील आणि तेव्हापासून सर्वोच्च न्यायालयाच्या अनेक निर्णयांकडे लक्ष वेधतील (इंटरप्लेमध्ये घोषित केलेल्या कायद्यातील सौमतेच्या प्रारंभिक गैरसमजुतीनंतर), हे दर्शविण्यासाठी की कलम 11 न्यायालयाने सर्व प्रश्न आणि मुद्दे सोडले पाहिजेत, जसे की करार आणि समाधान निश्चित करणे, अंतर्निहित विचारांचे अपयश येणे आणि लवादाचा त्याग करणे, त्याच्या निर्धारणासाठी लवाद न्यायाधिकरण‍ाकडे सोडले पाहिजेत.

24. त्या व्यतिरिक्त, श्री. जोशी असा दावा करतील की कोठारी कुटुंब कोणत्या कारणासाठी कोणता मंच उपलब्ध आहे याबद्दल खूप जागरूक आहेत. ते सादर करतील की बार्कलेज एस्क्रो करारात करार केलेल्या कृती करण्याच्या कर्तव्यात चूक करत आहे. कोठारींना देय असलेल्या रकमेसह एस्क्रो करार केलेल्या मालमत्तेची विल्हेवाट लावण्याचा आणि त्यांच्याकडे असलेली देणी त्यांना परत करण्याचा अधिकार होता. जर दोस्ती ग्रुपचा असा विश्वास असेल की हा विचार अयशस्वी झाला असेल तर त्यांनी योग्य कार्यवाही करणे आवश्यक होते, परंतु एस्क्रो कराराचा भंग लवाद कराराद्वारे समाविष्ट आहे आणि ते दाव्याचा विषय बनू शकत नाही.

---

2 पुन: लवाद अंतर्गत लवाद करारांमधील परस्पर संबंध आणि समेट कायदा, 1996 आणि मुद्रांक कायदा, 1899 – (2024) 6 SCC 1

25. त्याचप्रमाणे, श्री. जोशी असा दावा करतील की कोठारींनी एस्क्रो करारांतर्गत त्यांना देय असलेल्या 10 कोटी रुपयांच्या रकमेवर मर्यादित आणि व्याजाच्या एकमेव उद्देशाने कोठारी खटला दाखल केला आहे, जो करार स्वत: व्याजाची तरतूद करत नाही. तो सादर करेल की पक्षांनी एस्क्रो करारांतर्गत लवाद करण्यासाठी जाणीवपूर्वक करार केला होता आणि तो सोडला गेला आहे असे हलकेच गृहीत धरले जाऊ शकत नाही, असे ठामपणे सांगितले जाऊ शकत नाही की हा लवाद न्यायाधिकरणाचा निर्णय घेण्याच◌ा विषय आहे.

26. कोठारींच्या वतीने श्री. श्रॉफ यांनी असे निदर्शनास आणून दिले की मध्यस्थ, श्री. प्रबोध कोठारी यांनी एसपीएला आव्हान देणारा 2012 चा प्रशासकीय खटला क्रमांक 694 दाखल केला आहे, ज्यामध्ये असा दावा केला आहे की दिवंगत वडिलांना फसवणूक करून एसपीएला सहमती देण्यास प्रवृत्त केले गेले होते. श्री. श्रॉफ असा दावा करतील की त्यानंतर, मध्यस्थाने प्रशासनाच्या खटल्यात अंतरिम अर्ज देखील दाखल केला, ज्यात दोस्ती ग्रुपला पक्षकारांच्या श्रेणीतून वगळण्यात आले; एसपीए पूर्ण होईपर्यंत त्या◌ंचे आव्हान वगळण्यात आले; आणि त्याचा दावा केवळ एसपीए अंतर्गत मोबदल्याच्या त्या◌ंच्या वाट्यापुरता मर्यादित ठेवण्यात आला.

27. या परिस्थितीत, हस्तक्षेपासाठी विद्वान वरिष्ठ वकील श्री. नवरोज सीरवई यांना हे सांगण्यात आले की हस्तक्षेप अनावश्यक आहे कारण, जर कोठारी यशस्वी झाले तर

हस्तक्षेपकर्त्याकडे दावा करण्यासाठी आणखी काहीतरी असेल - कोठारींनी दावा केलेला उर्वरित विचार. तसे, या कार्यवाहीत हस्तक्षेपकर्त्याची कोणतीही भूमिका नाही.

28. लवाद कायद्याच्या कलम 11 आणि कलम 8 च्या स्पष्टीकरणावर न्यायालयाचे अधिकारी म्हणून श्री. सीरवई यांची सुनावणी झाली. कायद्याच्या मुद्द्यावर, श्री. सीरवई यांनी श्री शाह यांनी मांडलेल्या युक्तिवादाचे समर्थन केले, म्हणजेच, घटनात्मक न्यायालय म्हणून हे न्यायालय एखादा दावा स्पष्टपणे निराधार आहे की नाही याबद्दल आपले डोळे बंद करू शकत नाही.

<u>विश्लेषण आणि निष्कर्ष:</u>

29. या प्रकरणात निश्चित केलेला खरा मुद्दा हा आहे की कलम 11 अर्जाचा विचार करताना लवादाच्या कराराच्या अधिकाराचा त्याग झाला आहे की नाही याची तपासणी हे न्यायालय करू शकते का. जर हे न्यायालय त्या क्षेत्रात आक्रमण करू शकत असेल तर पुढील प्रश्न असा असेल की खरोखर त्याग झाला आहे की नाही. विचारात घेण्यासारखा एक संबंधित मुद्दा म्हणजे कोठारींनी दोस्ती खटल्यात कलम 8 अर्ज दाखल न केल्याचा अर्थ.

<u>कायद्याचा मोर्चा - कलम 11:</u>

30. कलम 11 न्यायालयाला मूलभूत विचार अयशस्वी होणे किंवा त्या भागाने बंधनकारक आणि वैधपणे अंमलात आणलेला लवाद◌ाचा त्याग करणे आणि यासारख्या मुद्द्यांवर चर्चा करण्याचे आमिष दाखवून, संसदेने लवाद आणि समेट (दुरुस्ती) कायदा, 2015 **('2015 दुरुस्ती')** मधील लवाद कायद्याचे कलम 11 (6-ए) समाविष्ट करून जाणीवपूर्वक हस्तक्षेप करण्याचा निर्णय घेतला आहे. लवाद कायद्याच्या कलम 11 अंतर्गत पूर्व-लवाद खटल्यात अडकलेल्या प्रकरणांना अडकवून ठेवण्याऐवजी लवाद कराराचे पक्ष खरोखरच लवादाकडे जावे हे सुनिश्चित करणे हा हेतू होता.

31. कलम 11(6-ए) अंतर्गत, संदर्भ कोर्टाची भूमिका कलम 11 अंतर्गत स्पष्टपणे लवाद कराराच्या अस्तित्वाची 'परीक्षा' (निर्णय नाही) करण्यापुरती मर्यादित आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने याचा अर्थ असा लावला आहे की अशी परीक्षा लवाद कराराच्या औपचारिक अस्तित्वाकडे पाहण्यापुरती मर्यादित असणे आवश्यक आहे, ज्यामुळे लवादाच्या न्यायाधिकरणाला निर्णय देण्यासाठी अस्तित्व◌ात्मक सारांश सोड◌ावा लागेल. लवाद कायद्याच्या कलम 16 अन्वये लवाद न्यायाधिकरणाला ही भूमिका पार पाडण्याचा पूर्णपणे अधिकार आहे. दुसऱ्या शब्दांत, 2015 ची दुरुस्ती ही न्यायालये आणि लवाद न्यायाधिकरणांमधील भूमिकांच्या विकेंद्रीकरणाची एक जाणीवपूर्वक आणि काळजीपूर्वक तयार केलेली रचना होती.

32. लवाद आणि समेट (दुरुस्ती) कायदा, 2019 **('2019 दुरुस्ती')** मध्ये केलेल्या सुधारणांद्वारे कलम 11(6-ए) हटविण्याचा प्रयत्न करण्यात आला. उल्लेखनीय गोष्ट अशी आहे की कलम 11(6-ए) हटविणे हा कलम 11 न्यायालयाच्या भूमिकेवर निर्बंध घालण्याबद्दल संसदेचा दुय्यम विचार केल्याचा विषय नव्हता. त्याऐवजी, 2019 च्या दुरुस्तीमध्ये कलम 11 न्यायालयाची भूमिका पूर्णपणे काढून घेतली आणि कलम 11 अंतर्गत उच्च न्यायालय आणि सर्वोच्च न्यायालयाने त्यांच्या संबंधित क्षेत्रात स्थापन केलेल्या 'लवाद संस्था' ने बजावावी अशी भूमिका त्याच्या जागी आणण्यात आली. लवाद कायद्याच्या कलम 11(4) आणि कलम 11(5) अन्वये लवाद न्यायाधिकरणाची नियुक्ती अशा लवाद संस्थेद्वारे केली जाणार होती, उच्च न्यायालय किंवा सर्वोच्च न्यायालयाद्वारे नाही.

33. कलम 11 अंतर्गत लवाद नेमणुका करण्याची न्यायालयाची भूमिका 2019 च्या दुरुस्तीद्वारे काढून टाकण्यात येणार असल्याने, कलम 11(6-ए) निरर्थक ठरवण्यात आले. म्हणूनच कलम 11(6-ए) हटविण्याचा प्रस्ताव या तरतुदीच्या अनावश्यकतेला तोंड देण्यासाठी एक परिणामात्मक सुधारणा म्हणून मांडण्यात आला. 2019 च्या दुरुस्तीचे हे घटक - विशेषतः, कलम 11 च्या डिझाइनमधील बदल - अंमलात आणले गेले नाहीत. त्यासह, कलम 11(6-ए) वगळण्याचा निर्णय देखील अंमलात आणण्यात आला नाही.

म्हणूनच, हे स्पष्ट आहे की कलम 11 न्यायालयाद्वारे चौकशीच्या व्याप्तीमध्ये छाटणी करण्याचा संसदेचा हेतूही नव्हता.

34. दरम्यान, न्यायालयांना मृत किंवा गैर-मध्यस्थी विवाद काय आहेत याबद्दल केस-टू-केस आधारावर निकाल देण्यास भाग पाडले आहे, ज्यासाठी सर्वोच्च न्यायालयाने 'सुईच्या डोळ्यातून' अत्यंत प्रतिबंधित आणि अरुंद पुनरिक्षणास परवानगी दिली. तथापि, त्यानंतर, कलम 11 चा अर्थ कसा लावला पाहिजे हे **इंटरप्ले**मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाच्या सात-न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने विस्ताराने स्पष्ट केले आहे, या विषयावर एक प्रकरण समर्पित केले आहे. **इंटरप्ले**मध्ये घोषित केलेल्या कायद्याच्या मागे हटण्याचे काही संकेत नंतर मिळाले होते, परंतु सर्वोच्च न्यायालयाने ते चुकीचे समज म्हणून स्पष्ट केले आहे आणि कलम 11 न्यायालयाच्या भूमिकेची सर्वोच्च न्यायालयाने वारंवार पुनरावृत्ती केली आणि त्याचा पुनरुच्चार केला आहे.

35. कलम 11 न्यायालये आता सर्वोच्च न्यायालयाने जोरदारपणे घोषित केलेल्या कायद्याचे पालन करण्यास बांधील आहेत. **इंटरप्ले**नंतर, ***क्रिश स्पिनिंग***[3] (18 जुलै 2024 रोजी निर्णय) आणि ***पटेल***[4] (20 सप्टेंबर 2024 रोजी निर्णय) यासह इतर अनेक निर्णयांमध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने पुनरावृत्ती केली आणि पुष्टी केली की कलम 11

3 *एसबीआय जनरल इन्शुरन्स कंपनी लिमिटेड विरुद्ध क्रिश स्पिनिंग* - *2024 एससीसी ऑनलाइन एससी 1754*

4 *अजय मधुसूदन पटेल विरुद्ध ज्योत्रिंद्र एस. पटेल* - *2024 एससीसी ऑनलाइन एससी 2597*

न्यायालयाने औपचारिकपणे अंमलात आणलेल्या लवाद कराराच्या अस्तित्वाची तपासणी करण्यापलीकडे पाऊल उचलू नये. लवाद कायद्याच्या कलम 16 च्या अनुषंगाने अस्तित्वाच्या साराचे प्रश्न देखील लवादाच्या न्यायाधिकरणाच्या कार्यक्षेत्रात येतात.

36. आता ट्ाइट कायदा बनवणाऱ्यांनी या अनेक निकालांच्या प्रोलिक्स पुनरुत्पादन करणे आवश्यक नाही. तथापि, **इंटरप्ले**बद्दल श्री शाह यांच्या जोरदार युक्तिवादाचा विचार केला पाहिजे. युक्तिवाद असा आहे की लवाद कायदा आणि भारतीय मुद्रांक कायदा, 1899 यांच्यातील परस्परसंवादाच्या विशिष्ट संदर्भात हा निर्णय देण्यात आला होता आणि म्हणूनच, अशा परस्परसंवादाच्या प्रश्नाचे उत्तर देण्यासाठी **इंटरप्ले**मधील खरोखर आवश्यक नसलेल्या सर्व अभिव्यक्ती गैर-बंधनकारक आज्ञापत्राचे स्वरूप घेतील आणि निर्णयाचे गुणोत्तर तयार करणार नाहीत.

37. हा युक्तिवाद केवळ नाकारला जावा असे म्हटले पाहिजे. प्रथम, **इंटरप्ले** स्वतःच हे स्पष्ट करते की सात न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने कायदा घोषित करण्यासाठी कष्ट घेतले आणि त्याद्वारे कलम 11 न्यायालयांना त्यांची भूमिका काय आहे आणि 'परीक्षा' ही स्वतःच एक मर्यादित वाक्यांश आहे आणि लवाद न्यायाधिकरण स्थापन करण्यासाठी संपर्क साधताना कलम 11 न्यायालयांनी त्यांची भूमिका कशी मर्यादित करावी - न्यायालयाचा हस्तक्षेप कमी करण्याच्या मोठ्या कायदेशीर उद्दीष्टाशी सुसंगत.

38. दुसरे म्हणजे, सर्वोच्च न्यायालयाने **इंटरप्ले**चा अनेक वेळा अर्थ लावला आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने घोषित केलेल्या कायद्याचा अर्थ सर्वोच्च न्यायालयाने पुढील घोषणांमध्ये पुन्हा पुन्हा लावला आहे आणि म्हणूनच त्यात घोषित केलेली तत्त्वे आज्ञावली म्हणून नाकारली जाऊ शकत नाहीत.

39. **इंटरप्ले** वरून उद्धृत करण्यासाठी:

> *167. **कलम 11 (6-ए) 'लवाद कराराच्या अस्तित्वाची परीक्षा' हा शब्द वापरते.** 'परीक्षा' हा शब्द वापरण्याचा हेतू असा आहे की विधिमंडळाचा हेतू असा आहे की संदर्भ कोर्टाने लवाद कराराच्या अस्तित्वासाठी पक्षांमधील व्यवहारांची तपासणी किंवा छाननी केली पाहिजे. शिवाय, **'परीक्षा' हा शब्द श्रमसाध्य किंवा वादग्रस्त चौकशी सूचित करत नाही**. दुसरीकडे, **कलम 16 मध्ये अशी तरतूद आहे की लवाद न्यायाधिकरण त्याच्या कार्यक्षेत्रावर 'निर्णय' देऊ शकते, ज्यात लवाद कराराचे अस्तित्व आणि वैधता समाविष्ट आहे** . **'निर्णय' म्हणजे पक्षांकडून पुरावे स्वीकारल्यानंतर विवादांचा निवाडा करणे.** म्हणूनच, हे स्पष्ट आहे की **संदर्भ कोर्टाला केवळ लवाद कराराच्या अस्तित्वाची तपासणी करणे आवश्यक आहे, तर लवाद न्यायाधिकरणाने** लवाद कराराच्या अस्तित्व आणि वैधतेशी संबंधित मुद्द्यांसह त्याच्या **कार्यक्षेत्रावर निर्णय देणे आवश्यक आहे.** शिन-एत्सु केमिकल कंपनी*

लिमिटेड विरुद्ध अक्ष ऑप्टिफायबर लिमिटेड, (2005) 7 एससीसी 234 मध्ये या न्यायालयाने असेच मत स्वीकारले होते.

[जोर दिला]

40. श्री शाह **इंटरप्ले**मधील परिच्छेद 121, 136, 167 आणि 230 ते 235 वर अवलंबून राहण्याचा प्रयत्न करतील आणि असा दावा करतील की कलम 11 न्यायालयाला दावे निर्दोष आहेत की नाही हे तपासण्याचे अधिकार आहेत. हा एक समर्थनीय वाद नाही कारण केवळ उर्वरित निरीक्षणे आज्ञावली आहेत असा युक्तिवाद नाही. **इंटरप्ले**मध्ये घोषित केलेला कायदा त्याच्या अटींमध्ये ठाम आहे - दोस्ती ग्रुपने उपस्थित केलेल्या गुणवत्तेवर वाद, पक्षकार आणि अंतर्निहित रेकॉर्डमधील अनेक खटल्यांचे पुनरावलोकन आणि विश्लेषण करणे आवश्यक होते, ते औपचारिकपणे अंमलात आणलेल्या लवाद कराराच्या अस्तित्वाच्या तपासणीत समाविष्ट केलेले नाही. कलम 11 न्यायालयाच्या अशा कृती कायद्याद्वारे (लवाद कायद्याचे कलम 11(6-ए)) आणि इंटरप्लेमध्ये घोषित केलेल्या कायद्याद्वारे प्रतिबंधित आहेत.

41. सात महिन्यांनंतर, सर्वोच्च न्यायालयाने, ***क्रिश स्पिनिंग***मध्ये या कायद्याचा पुनरुच्चार पुढीलप्रमाणे केला:

'113. कलम 11 (6-ए) अंतर्गत परीक्षेची व्याप्ती कलम 7 च्या आधारे लवाद कराराच्या अस्तित्वापुरती मर्यादित आहे. लवाद कराराच्या वैधतेची तपासणी देखील औपचारिक वैधतेच्या आवश्यकतेपुरती मर्यादित आहे जसे की करार लिखित स्वरूपात असावा.

114. कलम 11 (6-ए) अंतर्गत 'परीक्षा' या शब्दाचा वापर कलम 16 अंतर्गत 'नियम' या शब्दाच्या वापरापेक्षा वेगळा आहे याचा अर्थ असा आहे की कलम 11(6-ए) अंतर्गत चौकशीची व्याप्ती लवाद कराराच्या अस्तित्वाच्या प्रथमदर्शनी छाननीपुरती मर्यादित आहे आणि त्यात वादग्रस्त किंवा कष्टप्रद चौकशीचा समावेश नाही. जे कलम 16 अंतर्गत 'नियम' करण्यासाठी लवाद न्यायाधिकरणावर सोडले गेले आहे. संदर्भ कोर्टाने घेतलेल्या लवाद कराराच्या अस्तित्वाबद्दल प्रथमदर्शनी दृष्टिकोन लवाद न्यायाधिकरण किंवा लवादाच्या निर्णयाची अंमलबजावणी करणाऱ्या न्यायालयांना बंधनकारक नाही.

115. उपरोक्त दृष्टिकोन दुहेरी हेतू पूर्ण करतो, प्रथम, तो संदर्भ कोर्टाला अस्तित्त्वात नसलेले लवाद करार काढून टाकण्याची परवानगी देतो आणि दुसरे म्हणजे, ते लवाद कराराच्या अस्तित्वाच्या मुद्द्यावर सखोलपणे निर्णय

देण्यासाठी लवाद न्यायाधिकरणाच्या अधिकारक्षेत्राच्या क्षमतेचे संरक्षण करतो.'

[*जोर दिला गेला*]

42. श्री. शाह यांनी ***क्रिश स्पिनिंग*** मधील परिच्छेद 86, 87 ते 92, 94 ते 98 आणि 113 ते 121 वर भर दिला आणि असा युक्तिवाद केला की या न्यायालयाला अद्याप हे तपासण्याचा अधिकार आहे की हे विवाद निरर्थक आहेत का आणि मृत आहेत की नाही. तथापि, अशा विश्वासार्हतेमुळे निकालात नमूद केलेल्या व्यापक संदर्भाकडे दुर्लक्ष होते. परिच्छेद 114 मध्ये असे म्हटले आहे की अशा 'परीक्षेचे' (लवाद कायद्याच्या कलम 11(6-ए) अंतर्गत) काय अर्थ असेल आणि त्याहूनही अधिक म्हणजे या परीक्षेला लवाद न्यायाधिकरणाच्या 'निर्णया' (लवाद कायद्याच्या कलम 16 अंतर्गत) सोबत गोंधळात टाकता येणार नाही.

43. शिवाय, पुढील निकालावरून दिसून येईल की, ***क्रिश स्पिनिंग*** मध्ये जे घोषित केले आहे ते सर्वोच्च न्यायालयानेच ***पटेल*** यांच्या खटल्यात सर्वोत्तम घोषित केले आहे, त्यानंतर दोन महिन्यांनी पुढील सारांशात पुन्हा एकदा या कायद्याचा पुनरुच्चार केला:

'76. *उपरोक्त चर्चेतून उद्भवणारी कायद्याची स्थिती खालीलप्रमाणे सारांशित केली जाऊ शकते:*

76.1 एसबीपी अँड कंपनीने कलम 11 अंतर्गत न्यायालयाच्या अधिकाराची व्याप्ती वाढवली आणि संदर्भ न्यायालयांना अनेक प्राथमिक मुद्द्यांवर निर्णय घेण्यासाठी अधिकार दिले. बोघारा पॉलिफॅबने कलम 11 अंतर्गत अर्जावर विचारार्थ उद्भवू शकणाऱ्या प्राथमिक समस्यांच्या तीन श्रेणी ओळखण्याच्या मर्यादेपर्यंत काम केले. यापैकी, पहिल्या श्रेणीत, ज्याचा निर्णय संदर्भ न्यायालयाला अनिवार्यपणे घ्यायचा होता, त्यात लवाद करार होता की नाही आणि 1996 च्या कायद्याच्या कलम 11 अंतर्गत अर्ज करणारा पक्ष अशा कराराचा पक्ष आहे की नाही हा प्रश्नही समाविष्ट करण्यात आला होता.

76.2 1996 च्या कायद्यात 2015 च्या दुरुस्तीद्वारे कलम 11(6-ए) समाविष्ट केल्याने असे नमूद केले गेले की कलम 11 अंतर्गत न्यायालये लवाद कराराच्या 'अस्तित्वापर्यंत' त्यांची परीक्षा मर्यादित ठेवतील. या समितीने एसबीपी अँड कंपनी आणि बोघारा पॉलीफॅब मधील निर्णय त्याच्या हठधर्मी कलमाच्या आधारे कायदेशीररित्या रद्द केले.

76.3. ड्युरो फेल्गुएरा यांनी स्पष्ट शब्दात कलम 11(6-ए) द्वारे आणलेल्या बदलाचा परिणाम स्पष्ट केला आणि सांगितले की न्यायालयांना हे पाहणे

<u>आवश्यक</u> आहे की लवाद करार अस्तित्वात आहे की नाही यापेक्षा <u>जास्त नाही की कमी नाही.</u>

76.4. <u>विद्या ड्रोलिया मध्ये अनुक्रमे कलम 8 आणि 11 या दोन्ही अंतर्गत लवाद कराराचे अस्तित्व आणि वैधता तपासण्यासाठी प्रथमदर्शनी चाचणीचे समर्थन केले</u>. तथापि, हे स्पष्ट करण्यात आले की वादग्रस्त आणि वादविवाद करण्यायोग्य तथ्ये आणि वाजवी चांगल्या वादविवाद प्रकरणांच्या बाबतीत न्यायालय पक्षांना लवादाकडे पाठवू शकते कारण लवादाच्या न्यायाधिकरणाला अधिकारक्षेत्राच्या प्रश्नासह विवादांचा निर्णय घेण्याचा अधिकार आहे. <u>पुढे असे म्हटले गेले आहे की बहु-पक्षीय लवादामध्ये गट-कंपनी सिद्धांत इ. अंतर्गत विशिष्ट पक्ष विशिष्ट लवादाने बांधील आहेत की नाही यासंबंधीचे न्यायिक मुद्दे वस्तुस्थितीचे जटिल प्रश्न उपस्थित करतात जे निर्णय घेण्यासाठी न्यायाधिकरणावर सोडले जाणे चांगले.</u>

76.5. <u>इंटरप्लेमध्ये, विद्या ड्रोलिया मध्ये घेतलेल्या भूमिकेचे स्पष्टीकरण देण्यात आले की कलम 11(6) अंतर्गत तपासणीची व्याप्ती 1996 च्या कायद्याच्या कलम 7 अंतर्गत 'लवाद कराराच्या अस्तित्वापुरती' मर्यादित असावी आणि 'लवाद कराराची वैधता' औपचारिक वैधतेच्या आवश्यकतेपुरती मर्यादित असावी जसे की करार लिखित स्वरूपात असणे</u>

आवश्यक आहे. म्हणूनच, पुराव्यांच्या आधारे अस्तित्व आणि वैधतेशी संबंधित ठोस आक्षेप लवाद न्यायाधिकरणावर सोडले पाहिजेत कारण ते त्याच्या स्वत:च्या अधिकारक्षेत्रात 'निवाडा' करू शकते.

76.6. क्रिश एसपीजी मध्ये सावधगिरी बाळगली की कलम 11 च्या टप्प्यावर लवाद न्यायाधिकरणाच्या कार्यक्षेत्रात खोलवर जाणारी न्यायालये कलम 11 अर्ज नाकारल्यास दावेदाराला कोणताही उपाय न करता सोडण्याचा धोका पत्करतात. पुढे, असे नमूद केले गेले होते की कलम 11 च्या टप्प्यावर न्यायालयांद्वारे तपशीलवार तपासणी कलम 11 अर्जाचा त्वरित निपटारा करण्याच्या उद्देशाने आणि त्या टप्प्यावर याचिका सुलभ करण्याच्या उद्देशाने प्रतिकूल ठरेल.

76.7. कॉक्स अँड किंग्ज मध्ये विशेषत: कलम 11 अंतर्गत चौकशीची व्याप्ती हाताळली, लवादाच्या कार्यवाहीत स्वाक्षरी न करणाऱ्यांना मध्यस्थी कार्यवाहीत गुंतवण्याच्या बाबतीत. संदर्भ कोर्टाने लवाद कराराच्या अस्तित्वावर प्रथमदर्शनी निर्णय देणे आवश्यक आहे आणि स्वाक्षरी न करणारा पक्ष लवाद कराराचा एक सत्य पक्ष आहे की नाही हे नमूद करताना असेही म्हटले आहे की अशा निर्धारातील गुंतागुंत लक्षात घेता, लवाद न्यायाधिकरण हा योग्य मंच असेल. पुढे असे नमूद केले गेले की लवाद

कराराातील पक्ष निश्चित करण्याचा मुद्दा लवाद न्यायाधिकरणाच्या अधिकारक्षेत्राच्या क्षमतेच्या मुळाशी जातो आणि कलम 16 अंतर्गत त्याच्या अधिकारक्षेत्रात निर्णय घेतला जाऊ शकतो. '

[जोर दिला गेला]

44. आणखी दोन महिन्यांनंतर, ***अस्लम इस्माईल***[5] (7 नोव्हेंबर 2024 रोजी निर्णय) मध्ये, सर्वोच्च न्यायालयाने पुन्हा एकदा खालील शब्दांत 'नथिंग-मोअर-नथिंग-लेस' मानक घोषित केले:

76.8. '51. आता हा सुस्थापित कायदा आहे की, कलम 11 अर्जाच्या टप्प्यावर, संदर्भ न्यायालयांना केवळ लवाद करार अस्तित्त्वात आहे की नाही हे तपासणे आवश्यक आहे. हा दृष्टिकोन करारात प्रवेश करताना, आपापसातील सर्व विवादांना लवादाकडे संदर्भित करण्याचा पक्षांचा हेतू कायम ठेवतो. तथापि, काही पक्ष संदर्भ न्यायालयांच्या न्यायालयीन हस्तक्षेपाच्या अशा मर्यादित व्याप्तीचा अनुचित फायदा घेऊ शकतात आणि कराराच्या इतर पक्षांना वेळ घेणारी आणि महाग लवाद प्रक्रियेत सहभागी होण्यास भाग पाडू शकतात. हे विशेषत: अशा घटनांमध्ये शक्य आहे, ज्यात दावेदाराने एकतर पूर्व-वेळ-प्रतिबंधित दावे किंवा दावे जे 'सहमती आणि

---

5 अस्लम इस्माईल खान देशमुख विरुद्ध एएसएपी फ्लुइड्स (पी) लिमिटेड - (2025) 1 एससीसी 502

समाधान' द्वारे सोडले गेले आहेत, किंवा अशा प्रकरणांमध्ये जेथे लवाद करारावर स्वाक्षरी न करणाऱ्यांची अंमलबजावणी करण्याची मागणी केली जाते, इ. '

[*जोर दिला गेला*]

45. त्याच दिवशी, ***गोकी***[6] (7 नोव्हेंबर 2024 रोजी निर्णय) मध्ये, सर्वोच्च न्यायालयाने घोषित केले:

' 21. आम्ही निष्कर्ष काढण्यापूर्वी, आम्ही हे स्पष्ट केले पाहिजे की कलम 11 अंतर्गत संदर्भ न्यायालयांच्या मर्यादित अधिकारक्षेत्राचा पक्षांद्वारे गैरवापर केला जाऊ नये जेणेकरून लवाद करारातील इतर पक्षांना वेळ घेणारी आणि महाग लवाद प्रक्रियेत भाग घेण्यास भाग पाडले जाऊ शकेल. हे अशा घटनांमध्ये शक्य आहे, ज्यात दावेदार लवादाद्वारे अस्तित्त्वात नसलेल्या आणि दुर्भावनापूर्ण दाव्यांचा निर्णय घेणे समाविष्ट आहे, परंतु इतकेच मर्यादित नाही.

22. लवादाच्या कार्यवाहीत भाग घेण्यास भाग घेण्यास भाग पाडणाऱ्या पक्षांच्या हितसंबंधांसह संदर्भ न्यायालयांच्या न्यायालयीन हस्तक्षेपाच्या मर्यादित व्याप्तीमध्ये संतुलन साधण्याच्या उद्देशाने, लवाद न्यायाधिकरण निर्देश देऊ शकते की लवादाचा खर्च त्या पक्षाद्वारे उचलला जाईल जो

6 गोकी टेक्नॉलॉजीज *(प्रा.)* लि. ***विरुद्ध*** सोक्रती टेक्नॉलॉजीज *(प्रा.)* लि. – *(2025) 2* एससीसी *192*

न्यायाधिकरणाला शेवटी कायद्याच्या प्रक्रियेचा गैरवापर झाल्याचे आढळले *आहे आणि लवादाच्या इतर पक्षाला अनावश्यक त्रास झाला आहे. असे* *म्हटल्यावर, हे स्पष्ट केले जाते की उपरोक्त गोष्टींचा अर्थ आपल्यासमोर असलेल्या प्रकरणाच्या गुणवत्तेचे निर्धारण म्हणून लावला जाऊ नये, जो लवाद न्यायाधिकरण निश्चित करण्यासाठी योग्यरित्या सुसज्ज असेल.'*

[*जोर दिला गेला*]

46. म्हणूनच हे पाहिले जाईल की सर्वोच्च न्यायालयाने असे म्हटले आहे की दुरुपयोगाविरूद्ध नियंत्रण आणि संतुलन म्हणजे लवाद न्यायाधिकरणाद्वारे खर्च लादण्याचा विचार होता. पुन्हा एकदा, अलीकडेच 9 मे 2025 रोजी, ***मंगयारकरसी***[7], मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने असे घोषित केले:

'23. एकदा पक्षांमध्ये लवाद करार झाल्यानंतर, लवाद कराराच्या विषयाचा समावेश करणारी कारवाई ज्या न्यायिक प्राधिकरणासमोर केली जाते त्या कराराच्या अटी लागू करून पक्षांना लवादाकडे संदर्भित करण्याचे सकारात्मक बंधन आहे. लवादाचा आधार घेण्यास भाग पाडणाऱ्या पक्षांना भाग पाडण्याच्या वैधानिक आदेशाला रद्द करण्यासाठी न्यायालयात किंवा न्यायिक अधिकारात विवेकबुद्धीचा कोणताही घटक शिल्लक नाही.'

---

7 *के. मंगायरकरसी विरुद्ध एनजे सुंदरेसन - (2025) 8 एससीसी 299*

[*जोर दिला गेला*]

47. म्हणूनच, आता सर्वोच्च न्यायालयाने घोषित केलेल्या, पुनरावृत्ती केलेल्या आणि पुन्हा सांगितलेल्या कायद्यात कोणतीही शंका नाही की कलम 11 न्यायालयाने कलम 11 च्या टप्प्यावर मूलभूत विचारांच्या त्याग आणि अपयशाच्या दाव्यांवर निर्णय देण्यास प्रवृत्त करण्यासाठी त्याच्या उच्च घटनात्मक दर्जाच्या अपीलला विरोध केला पाहिजे. अशा निर्णयामध्ये औपचारिकपणे अंमलात आणलेल्या लवाद कराराच्या अस्तित्वाच्या परीक्षेच्या मर्यादित व्याप्तीपेक्षा जास्त छाननीचा समावेश असतो. कलम 11 न्यायालयाने लवाद कायद्यांतर्गत भूमिकांचे काळजीपूर्वक वाटप करताना लवादाच्या न्यायाधिकरणांसाठी निश्चित केलेल्या प्रदेशात प्रवेश करू नये.

48. लवादाच्या प्रक्रियेचा गैरवापर केल्याचा आरोप करण्यास काही वाव असू शकतो हे लक्षात घेऊनही, सर्वोच्च न्यायालयाने असा निर्णय दिला आहे की लवादाच्या न्यायाधिकरणाला गैरवापरासाठी खर्च लादण्याचे अधिकार आहेत, त्याच प्रकारे, न्यायालयांना प्रक्रियेच्या गैरवापरासाठी खर्च लादण्याचे अधिकार आहेत.

वस्तुस्थितीचा वापर:

49.

या प्रकरणात, दोस्ती ग्रुपचा युक्तिवाद असा आहे की लवाद कराराचा त्याग केला जात आहे. वर काढलेली तत्त्वे लागू करणे, परित्याग झाला आहे की नाही हा एक मुद्दा आहे जो लवादाच्या न्यायवादासमोर सादर केला जाईल आणि ज्याचा न्यायाधिकरणाद्वारे निर्णय घेतला जाऊ शकतो. **इंटरप्ले**मध्ये सात-न्यायाधीशांच्या घोषणेपासून सुरू होणाऱ्या कायद्याच्या जोरदार घोषणेपूर्वी प्रदान केलेल्या केस लॉवर अवलंबून राहणे, अन्यथा धारण करण्यास कोणतीही मदत नाही. कायदा दोस्ती ग्रुपच्या वतीने श्री शाह ज्या दिशेने निर्देश करतील त्याच्या अगदी विरूद्ध दिशेने पुढे गेला आहे.

50. जेव्हा पक्षांनी एस्क्रो करार अंमलात आणला, तेव्हा ते एसपीए बंद करताना आणि थकीत रकमेच्या देयकांमध्ये कोणत्याही जर आणि तर साठी वाव असू नये असा हेतू आहे. पूर्व-सहमती असलेल्या मसुदा सूचना देखील करारबद्ध करण्यात आल्या. ही व्यवस्था जाणीवपूर्वक लवादाच्या अधीन असल्याचे मान्य केले गेले. बार्कलेज केवळ वाद आहे असा दावा करून हात उंचावू शकतो की नाही किंवा वादाच्या परिस्थितीत बार्कलेज नेमकी भूमिका पार पाडण्यात अपयशी ठरला आहे की नाही, हा पुराव्यांच्या मुल्यांकनाचा विषय आहे आणि लवादाच्या न्यायाधिकरणाला त्या पैलूचा निर्णय घ्यावा लागेल. बार्कलेज हा एसपीएचा पक्ष नाही. लवाद कराराचा करार दोस्ती ग्रुप आणि

बार्कलेजने कोठारींशी जाणीवपूर्वक केला आहे. बंधनकारक लवाद करारातील ती वचनबद्धता कलम 11 टप्प्यावर, त्यागाच्या कारणास्तव थोडक्यात सोडून देता येत नाही.

51. हे सांगण्याची गरज नाही की, लवाद कराराचा त्याग झाला आहे की नाही याबद्दल मी कोणतेही मत व्यक्त करत नाही. हे खरोखर लवाद कायद्याच्या कलम 16 अंतर्गत अधिकारक्षेत्र ाचा प्रश्न म्हणून मांडता येतो. दोस्ती ग्रुपचे वाद हे लवादाच्या अधिकारक्षेत्राच्या आधाराचा आधार पुसून टाकणाऱ्या अधिकारक्षेत्राच्या अस्तित्वावर आधारित आहेत. ही तपशीलवार छाननीची बाब आहे, जी सर्वोच्च न्यायालयाने स्पष्टपणे जाहीर केली आहे की ती केवळ लवादाच्या न्यायाधिकरणानेच केली पाहिजे, कलम 11 न्यायालयाने नाही.

<u>कलम 8 चे परिणाम:</u>

52. यावरून मला 'दोस्ती ग्रुप'ने मांडलेल्या शेवटच्या घटकाकडे वळवल े आहे – कोठारींनी 'दोस्ती खटल्यात' कलम 8 चा अर्ज दाखल न केल्याचा परिणाम. कलम 8 च्या तरतुदी लक्षात घेणे आवश्यक आहे आणि त्या खाली काढल्या आहेत: -

> *'8. लवादाचा करार असेल तेथे पक्षकारांना लवादाकडे संदर्भित करण्याचा अधिकार.- (1) <u>ज्या न्यायिक प्राधिकरणासमोर</u> लवाद कराराचा विषय असलेल्या एखाद्या प्र<u>करणात कारवाई केली जाते</u>, तो जर <u>एखाद्या पक्षाने</u>*

<u>वादाच्या सारांशावर</u> त्याचे पहिले विधान सादर करताना नंतर तसे लागू केले तर तो <u>पक्षकारांना लवादाकडे संदर्भित करण्यास सक्षम असेल</u>.

(2) पोट-कलम (1) मध्ये नमूद केलेला अर्ज मूळ लवाद करारासह किंवा त्याची योग्य प्रमाणित प्रत सोबत असल्याशिवाय त्यावर विचार केला जाणार नाही.

(3) पोटकलम (1) अन्वये <u>अर्ज केला गेला आहे आणि हा मुद्दा</u> न्यायिक प्राधिकरणासमोर <u>प्रलंबित आहे</u>, <u>तरीही लवाद सुरू केला जाऊ शकतो किंवा चालू ठेवला जाऊ शकतो आणि लवाद निवाडा दिला जाऊ शकतो</u>.'

<u>[जोर दिला गेला]</u>

53. वरील गोष्टींचे अगदी एक साधे वाचन देखील सूचित करते की लवाद कराराच्या पक्षाला लवाद कायद्याच्या कलम 8 अंतर्गत अर्ज दाखल करण्याचा अधिकार आहे. विवादाच्या विषयावर लेखी निवेदन दाखल करण्यापूर्वी अशा अधिकाराचा वापर करणे आवश्यक आहे. लवाद कायद्याच्या कलम 8 अन्वये अर्ज दाखल करण्याचा असा अधिकार तो दाखल करण्याच्या बंधनात रूपांतरित केला जाऊ शकत नाही.

54. तात्कालिक प्रकरणातील घटनांचा क्रम आणि कालक्रम उल्लेखनीय आहे. 11 मार्च 2022 रोजी आवाहन नोटीस जारी करून लवादाची कार्यवाही सुरू झाली. कलम 21 त्याच्या अटींमध्ये स्पष्ट आहे की आवाहन लवादाची कार्यवाही सुरू करण्याचे संकेत देते. कायद्यानुसार आवाहन नोटीस ही 30 दिवसांची नोटीस आहे. दोस्ती ग्रुपने आवाहन नोटीसला अजिबात उत्तर दिले नाही, परंतु बरोबर 30 दिवसांनंतर, दोस्ती ग्रुपने दोस्ती खटला दाखल केला आणि आता अशी अपेक्षा आहे की कोठारींनी दोस्तीच्या खटल्याला विरोध करण्यासाठी कलम 8 अंतर्गत अर्ज दाखल करायला हवा होता.

55. कोठारींचा असा दावा आहे की दोस्ती खटला प्रामुख्याने एसपीएच्या अंतर्गत आहे तर एस्क्रो करारात समाविष्ट असलेल्या लवादाच्या करारात लवादाची आवश्यकता आहे. लवादाची कार्यवाही सुरू करण्यात कोठारींनी पहिला दगड टाकला हे उघड आहे. लवादाच्या कार्यवाहीत दोस्ती ग्रुपने कलम 16 अर्ज दाखल करणे आवश्यक आहे, जे ते आताही करू शकतात. प्रथमदर्शनी, असे दिसते की कोणत्या पक्षाने कोणत्या व्यासपीठाचा वापर करावा या समस्येचे निराकरण करण्यासाठी कायद्याची योजना – दुसऱ्या फोरमसमोर लवाद कायद्याच्या कलम 8 आणि लवाद न्यायाधिकरणासमोर लवाद कायद्याच्या कलम 16 दरम्यान - कोणती कार्यवाही प्रथम सुरू झाली याची तपासणी करून उत्तम उत्तर दिले जाऊ शकते. जर एखादा खटला प्रथम दाखल केला गेला असेल तर प्रथमदर्शनी असा तर्क दिला जाईल की न्यायालयाच्या अधिकारक्षेत्राला

विरोध करणाऱ्या पक्षाने कलम 8 अर्ज दाखल करणे आवश्यक आहे. जर लवाद प्रथम सुरू झाला तर लवाद न्यायाधिकरणाच्या कार्यक्षेत्रावर आक्षेप घेणाऱ्या पक्षाने कलम 16 अर्ज दाखल करणे आवश्यक आहे असे प्रथमदर्शनी सिद्ध होईल.

56. तथापि, हातात असलेले प्रकरण अधिक गुंतागुंतीचे आहे. कोठारींचा हा दावा आहे की खटला आणि लवाद दोन्ही चालू राहू शकतात कारण दोस्ती खटल्यात एसपीएच्या मूलभूत व्यवहाराबद्दल घोषणा करण्याची मागणी केली गेली आहे, तर लवादाची कार्यवाही एस्क्रो कराराच्या विशिष्ट कामगिरीची मागणी करते, ज्याचा अर्थ एसपीए अंतर्गत विवादांच्या अस्तित्वाकडे डोळेझाक करणे आहे, एसपीए अंतर्गत वाद सोडविण्याचे पक्षांना त्यांचे प्रयत्न सोडून द्यावे लागतात परंतु एस्क्रोमध्ये कल्पित केलेल्या क्रियाकलापांची खात्री आहे. एस्क्रो करार त्यांच्या मार्गावर चालू आहे.

57. हे बारकावे लवाद न्यायाधिकरणासमोर सादर केले जातील, त्या फोरममध्ये बाहेर फेकले गेल्यामुळे. येथे मर्यादित मुद्दा असा आहे की एकदा विशिष्ट स्वरूपाची कार्यवाही सुरू झाल्यानंतर, असा मंच अयोग्य आहे असा दावा करणाऱ्या पक्षाने त्या फोरमसमोर हे द◌ाखवून द्यावे की तो योग्य मंच नाही. हा कायदा कलम 8 अंतर्गत लवाद न्यायाधिकरण◌ाव्यतिरिक्त इतर सर्व मंचांना हा वाद सादर करण्यास सक्षम करतो आणि कलम 16 अंतर्गत लवादाच्या मंचास असा वाद सादर करण्यास सक्षम करतो.

58. ही नेमकी गुंतागुंत आहे ज्यामुळे दोन्ही करारातील साधने काय आहेत, ते कसे परस्पर कार्य करतात, एस्क्रो करार पक्षांना एसपीए अंतर्गत वादाच्या परिणामांपासून दूर ठेवेल की नाही आणि यासारख्या गोष्टींची बारकाईने तपासणी करणे आवश्यक आहे. हे लवादाच्या न्यायाधिकरणाच्या कार्यक्षेत्रात येते आणि लवाद कराराच्या अस्तित्वाच्या तपासणीच्या व्याप्तीमध्ये नाही, जे कलम 11 न्यायालयाच्या कार्यक्षेत्रात येते.

59. हे सांगण्यासाठी पुरेसे आहे की, लवाद कायद्याच्या कलम 8 मध्ये एक अंगभूत निर्देशक आहे. कलम 8(3) मध्ये अशी तरतूद आहे की जरी कलम 8(1) अंतर्गत अर्ज दाखल केला गेला असेल आणि प्रलंबित राहिला असेल तर लवाद सुरू केला जाऊ शकतो, पुढे जाऊ शकतो आणि निवाडा देऊन निष्कर्ष काढला जाऊ शकतो. म्हणूनच, कलम 8(1) अंतर्गत अर्ज दाखल करण्याचा अधिकार असा अर्ज दाखल करण्याच्या संपूर्ण बंधनात सहजपणे रूपांतरित केला जाऊ शकत नाही, जरी खटल्याची संस्था लवादाची कार्यवाही सुरू झाल्यानंतरची असली तरीही.

60. कलम 8(3) मधील अस्पष्ट भाषेचा वापर हे सूचित करेल की कलम 8(1) अंतर्गत अर्जाची प्रलंबितता विचारात न घेता, जेव्हा पक्षांनी लवाद करण्यास सहमती दर्शविली असेल, तेव्हा लवादाची कार्यवाही सुरू केली जाऊ शकते, आयोजित केली जाऊ शकते आणि निष्कर्ष काढला जाऊ शकतो. कलम 8(3) मधील 'प्रारंभ' या शब्दाचा वापर आणि कलम 21 मधील 'प्रारंभ' या शब्दाचा वापर देखील हे स्पष्ट करते

की

एकदा लागू केल्यावर, लवादाची कार्यवाही सुरू होते आणि कलम 8 अर्ज प्रलंबित असतानाही आवाहन नोटीस जारी केली जाऊ शकते. या प्रकरणात, लवादाची कार्यवाही प्रथम सुरू झाली. या नोटीसला उत्तर देण्याऐवजी लवादाची कार्यवाही सुरू झाल्याच्या तीसाव्या दिवशी 'दोस्ती खटला' सुरू करण्यात आला. त्यानंतर कलम 11 न्यायालयाला दोस्ती खटल्यातील अंतरिम अर्जाच्या उत्तरामुळे त्यागाच्या प्रश्नाची तपासणी करण्यास सांगणे समर्थनीय नाही.

61. कलम 11 न्यायालयाच्या कार्यक्षेत्राच्या व्याप्तीवरील घोषित कायद्याच्या प्रकाशात उपरोक्त प्रथमदर्शनी निरीक्षणांच्या पलीकडे मी पुढील विश्लेषण करणे टाळतो. एवढेच सांगणे पुरेसे आहे की, रेकॉर्डवरील सामग्री कोठारी यांचा दावा स्पष्टपणे निरर्थक किंवा ‘मृत लाकूड’ असा अर्थ लावण्यास मदत करत नाही. असे वाद सिद्ध झाले की नाही, हा विषय लवाद न्यायाधिकरणाने दोस्ती समूहाच्या या आक्षेपावर निर्णय घेण्याचा आहे की कोठारींनी लवाद करार‌ाचा त्याग केला आहे.

<u>निष्कर्ष आणि दिशानिर्देश:</u>

62. उपरोक्त कारणांमुळे, कलम 11 अर्ज परवानगी देण्यास पात्र आहे. लवाद न्यायाधिकरण स्थापन करण्यास नकार देण्यासाठी आणि एस्क्रो करारांतर्गत विवाद लवादाकडे पाठविण्यास कोणताही आधार अस्तित्वात नाही. खटल्याचा विस्तार आणि

ज्या कालावधीसाठी ही कार्यवाही सुरू राहिली आहे त्या कालावधीचा विचार करता आणि दोन्ही बाजूंच्या विद्वान वरिष्ठ वकिलांच्या विनंतीचा विचार करून हा वाद केवळ 10 कोटी रुपयांचा आहे हे लक्षात ठेवून, मला असे वाटते की ज्याचे पूर्वी कोणत्याही बहुपक्षांशी प्रतिनिधित्व किंवा संबंध किंवा इतर संघर्ष नाहीत अशा लवादाची नेमणूक करणे कठीण होईल. जर न्यायालयाने नियुक्त केलेल्या लवादाशी संघर्ष आढळल्यास, लवादाची सुरुवात आणखी लांबणीवर पडेल.

63. म्हणूनच, लवादाची कार्यवाही नियुक्त करण्यासाठी आणि आयोजित करण्यासाठी लवादाला मुंबई कोर्ट ऑफ इंटरनॅशनल आर्बिट्रेशन (***'एमसीआयए'***) कडे पाठविणे योग्य ठरेल. म्हणूनच, कलम 11 अर्ज खालील अटींमध्ये ***निकाली काढला जातो***:

1) या अर्जामध्ये समाविष्ट असलेले विवाद आणि मतभेद याद्वारे मुंबई सेंटर फॉर इंटरनॅशनल आर्बिट्रेशन (https://mcia.org.in) कडे संदर्भित केले जातात, त्याच्या संस्थात्मक लवाद नियमांच्या अटींनुसार, वर नमूद केलेल्या करारांच्या संदर्भात आणि पक्षांमधील वाद आणि मतभेदांवर निर्णय घेण्यासाठी आणि लवाद नियुक्त करून त्याचे व्यवस्थापन करण्यासाठी;

2) या आदेशाची एक प्रत मुंबई सेंटर फॉर इंटरनॅशनल आर्बिट्रेशन सेंटरला हा आदेश या न्यायालयाच्या वेबसाइटवर अपलोड केल्याच्या तारखेपासून

एका आठवड्याच्या आत अर्जदारांसाठीच्या वकीलामार्फत पाठवण्यात येईल. अर्जदार या आदेशाच्या प्रतीसह सेंटरला पक्षांचा संपर्क आणि संपर्क तपशील प्रदान करतील;

3) विद्वान एकमेव लवादाला विनंती केली जाते की कायद्याच्या कलम 11(8) अंतर्गत कलम 12(1) सह वाचलेले प्रकटीकरणाचे वैधानिक विधान अर्जदारांच्या वकिलांना पाठविले जाईल जेणेकरून त्यांना या न्यायालयाच्या रजिस्ट्रीमध्ये ते दाखल करता येईल. या न्यायालयाची नोंदणी या याचिकेच्या फाईलवर नमूद केलेले विधान कायम ठेवेल आणि त्याची एक प्रत अर्जदार वकिलांनी प्रतिवादींना दिली पाहिजे;

4) पक्षकार विद्वान एकमेव लवादासमोर अशा तारखेला आणि सूचित केलेल्या ठिकाणी हजर राहतील, लवादाच्या आचरणासंदर्भात योग्य दिशानिर्देश प्राप्त करण्यासाठी, ज्यात युक्तिवाद करण्याचे वेळापत्रक निश्चित करणे, साक्षीदारांची तपासणी, जर काही असेल तर, सुनावणीचे वेळापत्रक इ. समाविष्ट आहे. अशा बैठकीत, लवाद न्यायाधिकरणाला पक्षांच्या संबंधित वकिलांच्या मोबाइल आणि लँडलाईन क्रमांकासह वैध आणि

कार्यक्षम ईमेल पत्ता प्रदान करतील. अशा ईमेल पत्त्यांवर केलेला पत्रव्यवहार लवादाच्या संबंधात वैध पत्रव्यवहार सेवा म्हणून गणला जाईल; आणि

5) लवाद न्यायाधिकरणाचे सर्व लवाद खर्च आणि शुल्क पहिल्या घटनेत पक्षांद्वारे समान प्रमाणात सहन केले जाईल आणि खर्चाच्या संदर्भात न्यायाधिकरणाद्वारे मंजूर केलेला निवाडा अंतिम निर्णयाच्या अधीन असेल.

64. हे सांगण्याची गरज नाही की, या ऑर्डरमध्ये समाविष्ट असलेली कोणतीही गोष्ट प्रकरणाच्या गुणवत्तेवर किंवा पक्षांच्या संबंधित पदांच्या गुणवत्तेवर मत व्यक्त करत नाही. गुणवत्तेवरील सर्व मुद्दे याद्वारे नियुक्त केलेल्या लवाद न्यायाधिकरणासमोर मांडण्यासाठी स्पष्टपणे खुले ठेवण्यात आले आहेत.

65. कलम 9 याचिका याद्वारे लवाद कायद्याच्या कलम 17 अंतर्गत अर्जामध्ये रूपांतरित केली गेली आहे आणि या न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशांनी प्रोटेम म्हणून पारित केलेल्या 2 डिसेंबर 2022 च्या अंतरिम आदेशातून प्रवाहित यथास्थितीची प्रोटेम व्यवस्था स्वीकारून आणि चालू ठेवून ***निकाली काढली जात आहे.*** या निर्णयाच्या अनुषंगाने नियुक्त केलेल्या विद्वान लवाद न्यायाधिकरणाने बार्कलेजला कोणत्या सूचना द्याव्यात यावर विचार करणे आवश्यक आहे, ज्यात वादाच्या मर्यादित

रकमेसाठी सन फार्मा शेअर्सचा काही भाग रद्द करणे आणि उर्वरित सोडणे समाविष्ट आहे.

66. कलम 11 अर्ज तीन वर्षांपासून प्रलंबित राहिल्यामुळे, पक्ष ांच्या दीर्घ युक्तिवादासह, हा खटला किती काळ पुढे ढकलला गेला आहे हे पाहता, एस्क्रोमध्ये पडलेल्या शेअर्सचे मूल्य वाढले असते. लवाद कराराच्या विषयाचे सर्वोत्तम जतन करण्यासाठी कोणती संभाषणात्मक व्यवस्था सर्वोत्तम ठरेल हे विद्वान लवाद न्यायाधिकरणाने ठरवावे.

67. कलम 11 याचिका आणि कलम 9 याचिका शेवटी उपरोक्त अटींमध्ये ***निकाली काढली जाते***. अशा निकाली काढल्यास, हस्तक्षेप अर्जासह सर्व अंतरिम अर्ज टिकणार नाहीत आणि ते देखील निकाली निघतील.

खर्च:

68. हा एक वाणिज्यिक वाद असल्याने, या न्यायालय ाचे कर्तव्य आहे की ते घटनेनंतर खर्च येईल का याचा विचार कर ेल. बंधनकारक लवाद कराराच्या दातांमध्ये, लवादाचे आचरण तीन वर्षांहून अधिक कालावधीसाठी प्रभावीपणे निराश झाले आहे.

69. येथे तैनात कायदेशीर संसाधनांचे प्रमाण लक्षात घेता तथापि, कलम 11 अर्जाच्या विल्हेवाटीसाठी रु. 2.5 लाखांच्या रकमेमध्ये खर्चाचा वाजवी टोकन अंदाज लावला जातो. हे स्पष्ट केले गेले आहे की कलम 9 याचिकेत स्वीकारलेल्या दोस्ती खटल्यात पक्षकारांची सहमती असल्याने, कलम 9 याचिकेच्या विल्हेवाटीसाठी कोणताही खर्च आकारला जात नाही.

70. प्रतिवादी क्रमांक 3 ते 6 म्हणजे दोस्ती ग्रुप आणि प्रतिवादी क्रमांक 2 म्हणजेच सन फार्मा शेअर्सचे मालक लक्षदीप हे या निर्णयाच्या वितरणापासून चार आठवड्यांच्या कालावधीत कोठारींना उपरोक्त खर्चाची रक्कम देण्यास संयुक्तपणे आणि स्वतंत्रपणे जबाबदार असतील. लवादाच्या कार्यवाहीत खर्चाचे मूल्यांकन करताना विद्वान लवाद न्यायाधिकरण या खर्चाच्या रकमेचा विचार करेल.

71. या आदेशाच्या अनुषंगाने आवश्यक असलेल्या सर्व कृती, या न्यायालयाच्या वेबसाइटवर उपलब्ध असलेल्या डाउनलोड केलेल्या प्रती प्राप्त झाल्यानंतर केल्या जातील.

[सोमशेखर सुंदरेसन, जे.]

*****

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

x-x-x-x